

**РОЛЬ АКАДЕМІКА В.М.СИНЬОВА ЗІ СТВОРЕННЯ ПЕРШИХ
ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО
СПЕКТРА В УКРАЇНІ (90-ті роки ХХ ст.)**

Супрун Д. М., *д. п. н., професорка, професорка кафедри психології та педагогіки
Національної академії Національної гвардії України*

Супрун М. О., *д. п. н., професор, професор кафедри спеціальної та інклюзивної
освіти Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова*

Харченко Т.Г., *к. психол. н., доцентка, доцентка кафедри логопедії
Сумського державного університету імені А.С. Макаренка*

Кондратенко В. О., *к. п. н., доцентка кафедри початкової і спеціальної освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

Військово-соціальні потрясіння сьогодення зумовлюють нас все більше звертатися до кращих зразків досвіду минулого... Науково-професійне життя авторів цього матеріалу-спомину було багато років пов'язане із науково-педагогічним колективом Київського інституту внутрішніх справ (нині Національна академія внутрішніх справ). Визнаним лідером нашої науково-педагогічної корпорації був перший проректор КІВС полковник внутрішньої служби, Заслужений юрист України, академік НАПН України Віктор Миколайович Синьов (1940-2025) [1; 8; 9; 10]. Саме наш Вчитель налаштував нас – педагогів Інституту на пошук неформальних шляхів виховання майбутніх офіцерів-правоохоронців. Серед дієвих форм позааудиторної роботи колективу була різнопланова робота в спеціальних закладах освіти м. Києва. В полі зору колективу кафедри психології та педагогіки на чолі із знаним вченим-дефектологом професором Олександром Петровичем Северовим багато років знаходились питання співпраці із колективами спеціальних шкіл №10 та №12, а також із Дарницьким дитячим будинком-інтернат.

Всебічне вивчення В. М. Синьовим і вченими КІВС практики роботи пенітенціарних установ свідчить про можливості формування колективістських

взаємовідносин у середовищі засуджених. Для цього, на їх думку, потрібно структурно реорганізувати формальні утворення на основі ідеї А. С. Макаренка про первинний колектив, педагогічне керівництво ним, його функціонування та розвиток. Актуальним у цьому плані є і Макаренківські положення про активізацію різноманітних видів соціально корисної колективної діяльності, посилення її особистісного смислу, творчої спрямованості та самостійності, розвиток суб'єкт-суб'єктних відносин. На практичне підтвердження вчення А. С. Макаренка педагогами Київського інституту внутрішніх справ – на той час єдиного в Україні вищого навчального закладу пенітенціарної системи – було проведено спеціальні дослідження ефективності діяльності виховних колоній, де неповнолітніх засуджених залучали до різноманітної соціально корисної та особистісно-значущої колективної творчої діяльності, яка вимагала від них співчуття, милосердя, доброти і відповідала їхнім віковим та індивідуальним особливостям, запитам та інтересам. Це, наприклад, шефство над будинками для сиріт і дітей, які втратили батьківську опіку, навчання національних ремесел, підготовка до звільнення й до майбутнього сімейного життя тощо. Дослідження показали: чим багатший зміст і різноманітні форми й методи перевиховання неповнолітніх, тим швидше відбувається їхня ресоціалізація. Неабияке значення при цьому має єдність виховних впливів на інтелектуальні, емоційно-вольові, ціннісно-мотиваційні компоненти їхньої свідомості та поведінки.

Глибоко вивчаючи психолого-педагогічні аспекти діяльності виховних колоній, В. М. Синьов, як вчений-дефектолог, насамперед прагнув вивчити широкий спектр вихованців із особливостями фізичного та психічного розвитку. Результатом цих багаторічних досліджень стала низка наукових праць, що ґрунтувалися на методологічній та пенітенціарної теорії. Всебічне вивчення підлітків, а згодом і дорослих засуджених з тими чи іншими особливостями психофізичного розвитку, дало змогу В. М. Синьову та його колегам О. П. Северову, Д. О. Ніколенку, А. С. Рождественському та іншим заявити про

створення нового наукового напрямку, що інтегрував у собі найсучасніші досягнення пенітенціарної та дефектологічної науки – пенітенціарної дефектології. Помітним явищем у розвитку цієї галузі знань був вперше у колишньому Радянському Союзі захист під науковим керівництвом академіка В. М. Синьова кандидатської дисертації О. Д. Гришко, яка була присвячена всебічному вивченню мотиваційної сфери засуджених підлітків із порушенням інтелекту. Значимим успіхом вченого стало і дослідження його учениці, співавторки цих роздумів – Т. Г. Харченко з питань спеціальної і пенітенціарної психології.

Варто буде наголосити на тому, що протягом всього періоду свого професійного шляху академік В. М. Синьов та ми його учні всіляко налагоджували та розбудовували шляхи співпраці із колективом дефектологічного факультету столичного педагогічного вишу, який тоді очолював професор Іван Пантелійович Колесник та Інститутом дефектології АПН України (нині Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України) на чолі із тогочасним його директором академіком Віталієм Івановичем Бондарем [2; 3; 4; 5; 6].

Зародження суспільного та професійного інтересу до такого нового на той час явища у вітчизняній дефектологічній науці та практиці як аутизм зумовив нас звернутися до досвіду тогочасних фахівців. Так, на психологічному факультеті КІВС були проведені різнопланові зустрічі-семінари із науковцями Інституту дефектології АПН України із Є. А. Ютріною та С. В. Трикоз, які вивчали досвід Великої Британії зі створення шкіл для дітей з розладами аутичного спектру. Емоційно-зворушливою були зустрічі із талановитим вченим і поетом Вадимом Володимировичем Кобильченко, нині доктор психологічних наук та майстер поетичного слова. Під час вивчення основ дефектології педагоги стали рекомендувати для ознайомлення тоді ще перші праці з проблем аутизму нині знаного вченого в сфері спеціальної психології та педагогіки професора Діни Іванівни Шульженко.

Саме пошук відповіді на питання практичного вирішення завдань, пов'язаних із соціалізацією дітей із аутизмом сприяв в середині 90-х років нашій співпраці із Марією Василівною Щибрик, педагогом-новатором, яка одна із перших у нашій державі створила в Дарницькому районі міста Києва школу «Життя» для означеної категорії дітей. Колектив КІВС прагнув надати юридичну допомогу новоствореному колективу. Значимою була також ініціатива нашого колеги відомого вітчизняного лікаря-психотерапевта доктора медичних наук, професора Олександра Михайловича Морозова із комплексного медико-психологічного обстеження всіх вихованців цього навчального закладу [7]. Курсанти-психологи надавали всіляку шефську допомогу, а також долучалися до здійснення своїх перших наукових пошуків, що з часом переростали у їхні системні дослідження. Зазначимо, що тогочасні курсанти вихованці наукового об'єднання «Психолог» стали на сьогодні знаними фахівцями в різних сферах людинознавчої науки.

В свої подальших публікаціях ми будемо прагнути розкрити в історико-педагогічному ракурсі організаційно-методичні засади становлення закладів освіти для дітей з розладами аутичного спектру, оскільки це й на сьогодні має велике теоретико-практичне значення.

Список використаних джерел

1. Бойко-Бузиль Ю.Ю., Супрун М. О. Ювілей академіка Синьова Віктора Миколайовича (до 80-річчя від дня народження). *Вісник пенітенціарної асоціації України*, 2020. №1. С. 143–150.
2. Гладченко І. В., Супрун М. О. До 75-річчя від дня народження професора І. П. Колесника. *Особлива дитина: навчання і виховання*, №1, 2017. С. 87-88.
3. Гладченко І. В., Супрун М. О. Учитель учителів. Пам'яті колеги. *Дефектолог*, 2017. №11 (131). С. 25-26.
4. Гладченко І. В., Супрун М. О. Вчитель вчителів (до 75-річчя від дня народження професора І. П. Колесника). *Корекційна педагогіка*, 2017. №1. С. 26-28

5. Гладченко І. В., Супрун М. О. Вчитель вчителів. *Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології*: Збірник наукових праць. Вип. 9. ІСП НАПН України, 2018. С.17-21.

6. Колесник І.П. Супрун М. О. Нарис життя і науково-педагогічної діяльності М. З. Кота (до 75-річчя від дня народження). *Корекційна педагогіка*, 2017. №1. С. 25-26.

7. Кочерга Ф.Г. Супрун М. О. Школа для аутичних дітей. *Будьмо здорові*, 1997, № 6. С. 40–43.

8. Супрун Д. М., Супрун М. О. Академік В.М. Синьов і сучасна психолого-педагогічна наука (до 80-річчя із дня народження). *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*: наук.-метод. зб. Ін-ту спец. педагогіки і психології ім. Миколи Ярмаченка НАПН України. 2019. С. 283-296.

9. Супрун М.О. Педагогіка : підручник для духовних і світських закладів освіти. К. : КДА, 2018. 400 с.

10. Супрун М.О. Мої науково-педагогічні стежки: вибрані публікації. Збірник праць. К.: КДА, 2023. 344 с.

11. Suprun, N. Pedagogy as an academic discipline in the context of religious education. *Proceedings of the Kiev Theological Academy*. 2011. №15. P. 323-333.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ІЗРАЇЛІ: ПРОГРАМИ «ATIDIM»

Таможська І. В., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри інноваційної педагогіки, освітніх трансформацій і лідерства Навчально-наукового інституту «Академія вчительства» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Однією з ключових моделей ізраїльської професійної освіти, як підкреслює А. Воевода, є дуальна форма навчання (включає зв'язок із підприємствами, підготовку студентів до реальних вимог ринку праці, а також поєднує теоретичне й практичне навчання) [1].

Зазначимо, що в Ізраїлі помітно тенденцію до розширення педагогічних галузей, у яких використовується дуальність навчання системи неперервної педагогічної освіти (основної, додаткової, паралельної, індивідуальної), наприклад програма «MAMRAM» (особистого й професійного зростання для технічних директорів технологічних компаній, які є координаторами стартапів «Post Seed», «Series A») [3] та «Atidim» («Майбутнє»).

Організація «Atidim» (2000) є новаторською ініціативою Ізраїлю, що створює та впроваджує інноваційні освітні програми для усунення «соціально-економічної нерівності» шляхом «максимізації потенціалу» талановитої молоді з малозабезпечених «периферійних та маргіналізованих громад» через доступ / підтримку вищої освіти, особистий розвиток, якісні освітні послуги, працевлаштування в таких галузях, як промисловість, інженерія, оборона, державна служба для розвитку суспільства та економіки країни, перспективної професійної кар'єри.

У межах програм реалізуються такі завдання: 1) сприяння досягненню високих результатів у галузі освіти; рівному представництву молоді, яка проживає у віддалених від центральної частини країни місцях, у «елітних технічних

підрозділах», що слугує основою для успішної інтеграції та адаптації до цивільного життя; мобільності молоді (індивідуальній / колективній) з економічно незахищених та ізольованих громад; рівності, інклюзії та різноманітності у високотехнологічному / промисловому секторах Ізраїлю шляхом підтримки здобувачів освіти з «соціально вразливих громад» (від навчання в старшій школі → до працевлаштування); 2) формування кадрового складу соціальних лідерів «нового покоління» із «периферійних районів» завдяки фаховій вищій освіті у сфері інженерії / наук та можливостям отримати роботу, що має попит на ринку праці; 3) створення «мережі випускників», які працюватимуть для зміцнення ізраїльського суспільства та економіки [2].

Важливо, що ця організація надає всебічну підтримку (фінансову, академічну, соціальну) перспективним студентам, що дасть їм змогу здобути вищу освіту в галузі інженерії та природничих наук, а також успішно інтегруватися на ринку праці та «побудувати кар'єру» у перспективних галузях (високих технологій, інженерії, промисловості, оборони, державної служби).

Основні програми, які реалізує організація «Atidim»: 1) «Практична інженерія» (для осіб віком 21-30 років; термін: 1 рік і 5 місяців) (підготовка інженерів-практиків із механіки, хімії, ядерної енергетики, комп'ютерних технологій та природного газу відповідно до реальних потреб галузі, залучаючи до співпраці в регіонах Негева та Галілея провідні компанії (Intel, Rephael, Elbit, The Israel Electric Company та ін.); студенти отримують сертифікат інженера-практика, а також роботу в компанії); 2) «Освіта наступного покоління новаторів у дронівій галузі» (для осіб віком 15-18 років) (інтенсивне навчання, засвоєння міждисциплінарних знань, необхідних для роботи новаторів, інженерів-розробників і фахівців з управління дронами, а також це можливість скористатися кар'єрними перспективами в інноваційній галузі, що швидко розвивається); 3) «„Інкубатор” соціальної підготовки лідерів елітних друзів» (для осіб віком 15-18 років) (підготовка «динамічних підлітків-друзів» (з гнучкими навичками – soft

skills), які готові до впровадження соціальних змін, урахуваючи загальнолюдські цінності / національні традиції, зв'язки з Державою Ізраїль; акцентується увага на необхідності створення рівноправного, різноманітного та стійкого суспільства); 4) «Розвиток жінок в інженерії» (для осіб віком 21-30 років) (підтримка здібних молодих жінок із соціально вразливих «периферійних та маргіналізованих громад» у здобутті інженерної освіти в найкращих ізраїльських університетах, що є цінним для створення гендерного різноманіття та усунення нерівності у «високотехнологічній екосистемі» Ізраїлю, а також мотивації спільнот жінок-лідерок в інженерії, що є прикладом для наслідування; 5) «Майбутнє в промисловості» (для осіб віком 21-30 років) (об'єднання перспективних, цілеспрямованих студентів інженерних / природничих спеціальностей з провідними компаніями Ізраїлю для здобуття освіти та успішної кар'єри; з другого курсу здобувачі працюють у компанії, отримуючи професійний досвід). Пропонуються «спеціальні траєкторії» (програми) підтримки для студентів після проходження військової служби (іноді з переходом із військової служби в технологічну / інженерну освіту), що включає короткострокові курси з високих технологій (форма навчання: «навчальний табор»), стажування в галузі високих технологій [2].

Програму координують кваліфіковані фахівці, які підтримують студентів інженерних спеціальностей протягом навчання (з початку → до випуску). Здійснюється моніторинг академічних результатів їхньої успішності, за потреби надається відповідна індивідуальна допомога. Здобувачі повинні обов'язково взяти участь у двох семінарах, під час яких їх ознайомлюють з певними «інструментами», що сприятимуть «зануренню в бізнес-середовище» (наприклад: презентація власних досягнень, особливості поведінки під час співбесіди, застосування технік постановки запитань, складання резюме, невербальні засоби комунікації та ін.) та підвищенню самооцінки.

Організація «Atidim» співпрацює з урядовими міністерствами, Армією оборони Ізраїлю, провідними технологічними компаніями та освітніми закладами

(університетами, коледжами), надає студентам комплексну підтримку (повне фінансування університетської освіти: стипендія, оплата за навчання); щомісячна допомога та стипендія для покриття житлових потреб; забезпечення технікою (наприклад, ноутбуком); додаткові заняття; надання доступу до ресурсів, супроводу (менторства) та академічної допомоги; проведення семінарів, на яких висвітлюються питання, пов'язані з кар'єрою, консультування та допомога щодо працевлаштуванням у промисловому / державному секторах.

Підбиваючи підсумок, маємо констатувати, що організація «Atidim»: 1) працює з різними соціальними групами населення Ізраїлю, допомагаючи їм інтегруватися в соціально-фінансову структуру країни; 2) підтримує місцеві громади та віддалені регіони Ізраїлю, сприяючи розвитку «людської інфраструктури», інвестуючи в людські ресурси та зменшуючи соціальну нерівність.

Список використаних джерел:

1. Воевода А. Дуальне навчання в педагогічній освіті Ізраїлю. *Comparative Professional Pedagogy*, 2024. №14(1), С. 57–65.
2. Atidim. URL: <https://atidim.org/en/>
3. MAMRAM. URL: <https://www.mamram.tech/>